

Allò que Pompeu Fabra no sabia...

07/2009 - Filologia. L'any 1906 tenia lloc el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Catalunya estava immersa en un procés de recuperació de la llengua i la literatura catalanes, i Pompeu Fabra començava a configurar-se com el futur 'Pare del Català'. Codificar la llengua era -i és- una necessitat urgent. En la construcció d'aquest propòsit, hi trobem un capítol important: l'evolució de la e tònica, fins aleshores desconeguda. És la famosa "Llei de Fabra". Va ser ell qui va descobrir que en els mots patrimonials la e oberta del llatí es tanca en català i que la e tancada del llatí s'obre en català. L'article següent aporta dades molt interessants en un context determinat, la e davant d'ela, amb alguna sorpresa rellevant per al bloc occidental de la llengua catalana.

L'evolució de les es tòniques en català s'explica avui en dia d'una manera molt semblant a la formulació de la Llei de 1906. Pompeu Fabra escrivia que "en général l'e ouvert du latin vulgaire (=e) devient en catalan e fermé et que l'e fermé roman (=e, e) aboutit à e ouvert." En aquest últim cas, s'hi afegia que "on a e > é dans les parlers occidentaux".

David Paloma i Mònica Montserrat, del Grup d'Estàndard Oral de la Universitat Autònoma de Barcelona, han demostrat, tanmateix, que la previsible evolució e, e > e tancada es dóna excepcionalment en els parlars occidentals de la llengua catalana, quan la e tònica està en contacte amb ela. En general no hi ha la realització tancada sinó oberta en aquest context. Així, la distribució dialectal a què es fa referència en parlar dels mots "cadena" (mots que es diuen amb e tancada en occidental, amb e oberta en central i amb e neutra en baleàric) queda del tot compromesa davant ela. En definitiva, els mots cadena es desencadenen davant ela en el bloc occidental. Ni Fabra ho deia ni ho diuen les gramàtiques actuals de la llengua catalana.

David Paloma i Mònica Montserrat

Departament de Filologia Catalana

Universitat autònoma de Barcelona